

DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2019-1-63-17>
УДК 339.1

Кравченко М.О.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту,
НТУУ «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»

Манорик Г.О.

аспірант кафедри менеджменту,
НТУУ «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»

Kravchenko Maryna, Manoryk Hanna

NTUU «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

КОНЦЕПЦІЇ ЛОГІСТИКИ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

CONCEPTS OF LOGISTICS OF ENTERPRICE'S ELECTRONIC COMMERCE

Статтю присвячено формуванню теоретичних основ забезпечення функціонування ефективної системи логістики електронної комерції підприємств та уточненню її категоріального апарату. Уточнюються трактування понять «логістична концепція» та «логістична технологія», визначаються відмінності між ними. Визначається, що концепція логістики виступає фундаментом стратегічного планування розвитку підприємства, визначає напрям руху логістичної системи, шляхи оптимізації логістичних процесів та витрат. Багато уваги приділяється принципам, на яких має базуватися сучасна концепція логістики електронної комерції з урахуванням економічних тенденцій до скорочення наявних ресурсів, дефіциту часу та тенденцій майбутнього. Обґрунтовується доцільність застосування концепції інтегрованої логістики для електронної комерції підприємств.

Ключові слова: концепція логістики, логістична технологія, логістичне забезпечення, електронна комерція, підприємство.

Статья посвящена формированию теоретических основ обеспечения функционирования эффективной системы логистики электронной коммерции предприятий и уточнению ее категориального аппарата. Уточняются трактовки понятий «логистическая концепция» и «логистическая технология», определяются различия между ними. Определяется, что концепция логистики выступает в качестве фундамента стратегического планирования развития предприятия, определяет направление движения логистической системы, пути оптимизации логистических процессов и затрат. Много внимания уделяется принципам, на которых должна базироваться современная концепция логистики электронной коммерции с учетом экономических тенденций к сокращению имеющихся ресурсов, дефицита времени и тенденций будущего. Обосновывается целесообразность применения концепции интегрированной логистики для электронной коммерции предприятий.

Ключевые слова: концепция логистики, логистическая технология, логистическое обеспечение, электронная коммерция, предприятие.

This article is devoted to formation of theoretical bases for ensuring the functioning of the effective system of electronic commerce's logistics of enterprises and clarification of its categorial apparatus. There are clarified concepts of "logistic concept" and "logistic technology", was described differences between them. It is determined that the concept of logistics acts as the basis for strategic planning of enterprise development, determines the direction of movement of the logistics system, ways of optimizing logistics processes and costs. Much attention is paid to the principles, on which the modern concept of electronic commerce logistics should be based, considering economic trends to a reduction in available resources, time constraints and future trends.

The article substantiates the feasibility of using the concept of integrated logistics for electronic commerce of enterprises. The transformation of the market situation, in particular, the rapid increase in the share of electronic commerce and the proliferation of non-price competition, requires the business entities to organize an efficient logistics system, which in turn involves the implementation of effective integration logistics technologies. Companies, which have chosen for selling their products electronic commerce channel, should refuse from technologies on the basis of outdated logistics concepts. Using outdated ineffective technologies, in turn, leads to a loss of competitive advantages and lower profits. The development of appropriate scientific and methodological support, which is currently in the formation stage, should precede the organization of an efficient logistics system for such enterprises. In particular, it is necessary to systematize and clarify the conceptual apparatus of logistics of enterprises' electronic commerce. As a result of the study, were clarified the logistic terms "logistics concept" and "logistic technology", which allowed to determine the most universal typology of logistic concepts and to define the principles of an effective concept of enterprises' electronic commerce logistics.

Keywords: *logistics concept, logistics technology, logistics support, electronic commerce, enterprise.*

Постановка проблеми. Трансформація кон'юнктури ринку, зокрема стрімке збільшення питомої ваги електронної комерції та розповсюдження нецінової конкуренції, вимагає від суб'єктів господарювання організації ефективної системи логістики, яка, своєю чергою, передбачає впровадження ефективних інтеграційних логістичних технологій. Використання підприємствами, які вибрали одним із каналів реалізації своєї продукції засоби електронної комерції, технологій на базі застарілих концепцій логістики є недостатнім. Це, своєю чергою, призводить до втрати конкурентних переваг та зниження прибутку. Організації ефективної системи логістики для таких підприємств повинне передувати розроблення відповідного науково-методичного забезпечення, яке нині знаходиться на етапі формування. Зокрема, потребує систематизації та уточнення понятійний апарат логістики електронної комерції підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою логістики електронної комерції підприємств займаються сьогодні багато теоретиків та практиків менеджменту. Проте аналіз демонструє, що під час формування її категоріального апарату трактування багатьох понять, зокрема поняття «концепція логістики», є зовсім різним. Зокрема, концепція логістики визначається різними авторами як: а) концептуальний підхід до реалізації економічних компромісів, тобто гармонізації економічних інтересів (Б. Анікін [2, с. 33]); б) образ мислення, філософія діяльності підприємств, націлена на забезпечення поставки

товарів «точно-вчасно» (В. Банько [8, с. 21], М. Окландер [11, с. 38]); в) система поглядів щодо вдосконалення господарської діяльності підприємств шляхом раціоналізації матеріальних потоків (А. Гаджинський [7, с. 51]); д) система розроблення і забезпечення практики управління матеріальними, фінансовими та інформаційними потоками підприємств (О. Сумець [3, с. 82]). Вважаємо, що така неоднозначність категоріального апарату логістики ускладнює процес формування науково-методичного забезпечення та практичних рекомендацій щодо функціонування ефективної системи логістики.

Мета статті полягає у формуванні теоретичних основ забезпечення функціонування ефективної системи логістики електронної комерції підприємств та уточненні її категоріального апарату, зокрема щодо трактування понять «логістична концепція» та «логістична технологія».

Виклад основного матеріалу. Виходячи з розуміння логістики як теорії і практики управління процесами руху сукупності матеріальних, фінансових, трудових, правових та інформаційних потоків у структурах ринкової економіки, її основна концептуальна ідея визначається як досягнення з найменшими можливими в даних умовах витратами максимальної пристосованості фірм до мінливої ринкової обстановки, забезпечення розширення свого ринкового сегмента і одержання переваг перед конкурентами [1, с. 47].

Сьогодні ведення господарської діяльності здійснюється в умовах трансформації часу

та гострого дефіциту ресурсів. У таких умовах логістиці належить дуже важлива роль у забезпеченні її ефективності. Вона повинна трансформувати негативні ознаки особливостей бізнес-середовища в позитивні. Таке розуміння ролі логістики є вихідним під час визначення її концепції. Так, О.М. Сумець відзначає, що концепція логістики передбачає раціоналізацію господарської діяльності підприємств, фірм та компаній шляхом оптимізації поточних процесів в умовах дефіциту і часу, і ресурсів [3, с. 106].

Для розуміння сутності концепції логістики визначимо, що є «концепція». Сам термін «концепція» (від лат. *conceptio* – сприйняття) означає спосіб розуміння, трактовки об'єкта дослідження, керівну ідею, методологічні принципи дослідження. Словниковий варіант трактування концепції визначає її як систему поглядів на певне явище, тлумачення якихось явищ, основоположна ідея теорії, загальний її задум [14].

Визначення концепції логістики, що даються різними науковцями, мають багато спільних рис. Зокрема, треба відзначити її загальну спрямованість на раціоналізацію (А.М. Гаджинський [7, с. 51], О.М. Сумець [3, с. 82]), оптимізацію, гармонізацію (Б.А. Анікін [2, с. 33]), збалансованість (М.А. Окландер [11, с. 38]) та інтегративність (Дж.Бауерсокс, Дж.Клосс [1, с. 27]) логістичних процесів. Сутнісне підґрунтя більшості ознак спрямованості носить синергетичний підхід, який має об'єднувати різні за функціоналом потоки логістичної системи.

Нині серед науковців немає чіткого розмежування між поняттями «логістична концепція» і «логістична технологія». Як зазначає В.І. Сергєєв, у логістиці взагалі немає чіткої межі між такими основними поняттями, як «логістична концепція», «стратегія» і «технологія» [12, с. 71], вони є недостатньо вивченими і потребують подальших досліджень.

М. Григорьев виділяє чотири основних типи логістичних концепцій: аналітичну, інформаційну (або технологічну), маркетингову та інтегровану [1, с. 28–29]. Представ-

лена типологія найбільш розповсюджена серед зарубіжних та вітчизняних науковців. Вона вдало описує ретроспективу розвитку логістичних концепцій в управлінні системою логістики на підприємстві. Кожна з концепцій, представлених у типології, має фундаментальну за ідейним задумом відмінність від інших як у теоретичній основі, так і практичному застосуванні, а також використовує індивідуальний набір принципів щодо управління логістичним забезпеченням підприємства.

Для розроблення ефективної логістичної концепції в рамках електронної комерції підприємства потрібно визначити, яким ключовим принципам така концепція має слідувати. Сучасна концепція логістики визначається дією, якщо у разі її впровадження в управління логістичною діяльністю підприємства, виконуються умови правила «7R»: необхідний споживачеві товар (англ. *right product*), необхідної якості (англ. *right quality*) та у визначеній кількості (англ. *right quantity*), доставлений у визначений час (англ. *right time*) і в потрібне місце (англ. *right place*) конкретному споживачеві (англ. *right customer*) з оптимальним рівнем витрат (англ. *right cost*). Побудова концепції логістики на принципах правила «7R» особливо важлива для розвитку електронної комерції підприємств. Це пов'язано з високими вимогами до рівня логістичного сервісу з боку споживачів електронних каналів збуту.

Для розуміння того, які принципи мають бути покладені в основу логістичної концепції для поліпшення результатів електронної комерції підприємств, звернемося до аналізу ринку майбутнього. Консалтингова компанія «Овум» (англ. *Ovum*) зробила прогноз тенденцій галузі (до 2026 р.) щодо майбутнього ринків збуту та портрету споживача [9]. Дослідження демонструє: щоб бути економічно успішним, підприємству в майбутньому необхідно застосування нетрадиційних інноваційних підходів до логістичного складника бізнесу. Особливо важливими стануть миттєве реагування на замовлення, цілодобова обробка замовлень та швидка

безкоштовна доставка. Таким чином, економічна ефективність електронної комерції підприємств у майбутньому все більше буде залежати від оптимізації саме часових ресурсів. В.І. Сергєєв також відзначає, що для утримання своїх конкурентних позицій на ринку підприємствам необхідні гнучкість і динамічність, тобто швидка адаптація до мінливих умов ринкового середовища та попиту на продукцію. Тож найбільшого значення набуває чинник часу [12, с. 74].

Із таких міркувань концепцію логістики можна визначити як логістичне мислення (систему поглядів), сформоване з метою імплементації оптимізаційних рішень щодо скорочення у часі та підвищення економічної ефективності логістичного циклу «від постачальника первинної сировини до споживача».

Під час розроблення ефективної концепції логістики для електронної комерції підприємства слід урахувувати, що між суб'єктами внутрішніх та зовнішніх процесів логістичного забезпечення електронної комерції підприємства відбувається тісний зв'язок. Це зумовлено високим рівнем інтегрованості всіх процесів в управлінні електронною комерцією.

Зазвичай підприємство, яке здійснює реалізацію своєї продукції через мережу Інтернет, стикається з такими проблемами виробничого процесу, як недостовірна інформація від постачальників щодо залишків необхідних для виробництва матеріалів, сировини, запчастин та ін. та, як наслідок, скорочення кількості завершених продажів; затримка поставок необхідної продукції від постачальників, що відображається на швидкості доставки для кінцевого споживача. Наведені проблеми часто є наслідком браку взаємодії між суб'єктами логістичного циклу, тож значення принципу інтегрованості для концепції логістики електронної комерції складно перебільшити. Американські спеціалісти Д. Бауерсокс та Д. Клосс виділяють дві ключові умови інтегрованої концепції логістики. Перша полягає в інтеграції логістичних операцій усередині підприємства для формування ключової сфери компетентності.

Друга умова полягає в інтеграції зовнішніх операцій, що пов'язують компанію з її споживачами і постачальниками [1, с. 27].

Ефективна сучасна логістична концепція також має бути спрямована на запобігання таким негативним явищам в управлінні виробничим процесом на підприємстві, як:

- накопичення зайвої півфабрикатної та готової продукції та, як наслідок, неефективне використання складських площ;
- «заморожування» обігових коштів у готовій продукції, яка не знайшла швидкої реалізації;
- низька швидкість обороту обігових коштів;
- утрата якісних характеристик готової продукції, яка довго не реалізується (порча, моральна та фізична застарілість продукції та ін.);
- утримання великого штату працівників із недостатньою ефективністю, внаслідок чого зменшується чистий прибуток на одного зайнятого.

Необхідно розуміти, що вищенаведені проблеми найчастіше є наслідком використання підштовхувальної системи в управлінні логістичними процесами на підприємстві.

Відповідно до класифікації логістичних систем, залежно від механізму управління матеріальними потоками розрізняють підштовхувальні та тяглові системи. Підштовхувальна логістична система – система організації виробництва, за якої предмети праці, які споживаються конкретною ділянкою, безпосередньо нею в попередньої не замовляються, а матеріальний потік виштовхується з попередньої ділянки на наступну за командою центрального органу управління. Тяглова логістична система – система організації виробництва, за якої предмети праці передаються від одного підрозділу до іншого тільки після запиту наступного підрозділу, а центральний орган управління ставить завдання кінцевій виробничій ланці.

Розробляючи логістичну концепцію в рамках підвищення економічного результату електронної комерції підприємств, більш

пріоритетною є тяглова система. Використання логістичних систем тяглового типу дає змогу запобігати накопичуванню готової продукції, більш оптимально використовувати складські площі, ефективніше співпрацювати з усіма суб'єктами логістичного процесу. Така система не тільки більш гнучка та динамічна, а й набагато краще виконує логістичні функції в умовах швидкоплинного попиту. Вищесказане підводить до ще однієї ознаки ефективної концепції логістики електронної комерції – використання тягучого типу логістичної системи як пріоритетного.

Конкретна концепція логістики реалізується на основі системного підходу. За допомогою концептуального планування намічаються шляхи, що визначають успіх проекту. Концепція забезпечує єдність і узгодженість дій всіх функціональних підрозділів фірми або учасників інтеграційного процесу. Вона показує напрям, у якому слід розвивати логістичну систему підприємства.

Після розроблення логістичної концепції стратегічні цілі дешифруються до оперативних приватних цілей по відношенню до витрат, постачальників, гнучкості технологій, якості обслуговування споживачів і т. д. Для досягнення приватних цілей розвитку окремих функціональних структур фірми розробляються окремі проекти, пов'язані між собою і підпорядковані спільній стратегічній меті. Їх сукупність являє собою загальний план реалізації логістичної концепції в рамках фірми [6, с. 17–18].

Для прояснення понятійно-термінологічного апарату логістики повернемося до поняття логістичної технології. Деякі автори, наприклад М. Мокій, пропонують уважати концепціями логістики логістичні технології, такі як «точно-вчасно» (JIT – від англ. just-in-time), «пласке виробництво» (LP – від англ. lean production), логістика, орієнтована на попит (DDL – від англ. demand-driven logistics) та ін. [5, с. 176].

Словник визначає технологію як сукупність способів переробки матеріалів, виготовлення виробів і процеси, що супроводжують ці види робіт. Оскільки результатом

технології є не лише продукти, а й послуги, то поняття технології визначається як комплекс наукових та інженерних знань, утілених у способах і засобах праці, наборах матеріально-речових чинників виробництва, видах їх поєднання, для створення певного продукту або послуги [13, с. 5].

За визначенням В.І. Сергєєва, логістичну технологію можна визначити як стандартну (стандартизовану) послідовність (алгоритм) виконання окремої логістичної функції та/або логістичного процесу у функціональній сфері логістики, підтримуваній відповідною інформаційною системою та яка реалізує певну логістичну концепцію [12, с. 111]. Також під логістичною технологією варто розуміти сукупність логістичних операцій або дій, родинних за спрямуванням, доданих до матеріального потоку в конкретному тимчасовому інтервалі й просторі та пов'язаних зі зміною та переміщенням останнього для досягнення логістичної мети. Іншими словами, логістична технологія – це регламентована послідовність виконання логістичного процесу [3, с. 97]. М.Н. Григор'єв відзначає, що конкретна логістична технологія реалізує певну логістичну концепцію [1, с. 452].

Підсумовуючи, можна визначити, що логістичною технологією варто вважати комплекс засобів, принципів та дій практичного характеру, які мають приводити до створення певного логістичного процесу для досягнення логістичних цілей. Вищенаведені логістичні терміни «точно-вчасно», «пласке виробництво», «логістика, орієнтована на попит» у своїй сутності відрізняються від концепції наявності не тільки головної ідеї, а й об'єднанням у собі певного набору засобів створення логістичного продукту (процесу) через відповідний логістичний модуль (систему). Це дає змогу вважати дані поняття саме логістичними технологіями, а не концепціями.

Логістичні технології, своєю чергою, реалізуються на практиці за допомогою стандартних уніфікованих логістичних систем (підсистем, модулів), основною метою яких є розроблення та імплементація оптимальних рішень у логістичному менеджменті.

Висновки. Концепція логістики визначає головну основоположну ідею логістичної системи та фокус логістичної діяльності підприємства. Логістична технологія об'єднує у собі конкретний набір функцій, принципів та засобів логістики, якій буде реалізовувати цілі підприємства на базі вибраної концепції логістики. Конкретна логістична технологія реалізує певну логістичну концепцію. Логістичні технології реалізуються на практиці за допомогою стандартних уніфікованих логістичних систем (підсистем, модулів).

Для підвищення економічних результатів від здійснення діяльності через засоби електронної комерції підприємства мають побудувати сервіс високого рівня, в основі якого буде закладений фундамент з ефективної концепції логістичного забезпечення. Сучасна концепція логістики електронної комерції в умовах висококонкурентного бізнес-середовища має відповідати певним принципам, які забезпечать її ефективність.

Беручи до уваги високий рівень взаємозалежності всіх процесів логістичного циклу електронної комерції підприємства, інтеграційний принцип концепції логістики для

цього каналу збуту має стати тією об'єднуючою силою, яка у своєму принципі синергії призведе до економічної ефективності та потужної компетенції сучасного українського підприємства.

Принцип використання логістичної системи тягучого типу в електронній комерції забезпечує її гнучкість та динамічність, дає змогу запобігти багатьом негативним ознакам планового типу управління підприємством (тобто орієнтацію на виробництво, а не на реальний попит), підвищити рівень оптимізації процесів на всіх етапах логістичного циклу.

Як демонструють результати досліджень, важливою запорукою ефективності електронної комерції підприємства в майбутньому стане чинник часу. Швидкість реагування на зміни попиту та швидкість здійснення операцій на всіх етапах логістичного ланцюга стають критичними умовами успішності підприємства. Із цього можна зробити висновки, що принцип чинника часу також набуває ключового значення під час розроблення концепції логістики для підвищення ефективності електронної комерції підприємств.

Список використаних джерел:

1. Григорьев М.Н. Логистика : учебник для бакалавров ; под ред. М.Н. Григорьева ; 3-е изд., перераб. и доп. Москва : Юрайт, 2012. 825 с.
2. Тюріна Н.М., Гой І.В., Бабій І.В. Логістика : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 392 с.
3. Сумець О.М., Білоцерківський О.Б., Голофаєва І.П. Логістика: теорія, ситуації, практичні завдання : навчальний посібник. Ч. 1 ; за заг. ред. О.М. Сумця. Харків : Миськдрук, 2010. 212 с.
4. Логистика : учебник / В.В. Дыбская и др. ; под ред. В.И. Сергеева. Москва : Эксмо, 2008. 944 с.
5. Мокий М.С., Азоева О.В., Ивановский В.С. Экономика организации : учебник и практикум ; под ред. М.С. Мокия ; 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Юрайт, 2015. 334 с.
6. Григорьев М.Н., Ткач В.В., Уваров С.А. Коммерческая логистика: теория и практика : учебник для академического бакалавриата ; 3-е изд., испр. и доп. Москва : Юрайт, 2018. 507 с.
7. Гаджинский А.М. Логистика : учебник ; 15-е изд., перераб. и доп. Москва : Дашков и К°, 2007. 472 с.
8. Банько В.Г. Логістика : навчальний посібник ; 2-е вид., перероб. Київ : КНТ, 2007. 332 с.
9. Ovum. The Future of E-commerce: The Road to 2026. URL : <https://www.criteo.com/es/wp-content/uploads/sites/8/2017/09/ovum-the-future-of-e-commerce-the-road-to-2026.pdf> (дата звернення: 7.12.2018).
10. Логистика : учебное пособие / под ред. Б.А. Аникина. Москва : ИНФРА-М, 1999. 327 с.
11. Окландер М.А. Логістика : навчальний посібник. Київ : Зовнішня торгівля, 2005. 234 с.
12. Сергеев В.І. Корпоративна логістика. 300 відповідей на питання професіоналів. Москва : ИНФРА-М, 2005. 976 с.

13. Інформаційні технології та моделювання бізнес-процесів : навчальний посібник / О.М. Томашевський. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 296 с.

14. Словник іншомовних слів. URL : <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Article=10212&action=show> (дата звернення: 04.03.2019).